

***Pobudzanie postaw przedsiębiorczych
studentów jako determinanty konkurencyjności
polskiej gospodarki: wstępne wyniki badań
przeprowadzonych wśród studentów
Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie¹***

DOI: 10.17399/HW.2016.1535016

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: W artykule podjęto próbę oceny przedsiębiorczości studentów oraz dostrzeganej przez nich roli kształcenia uniwersyteckiego w zakresie pobudzania postaw przedsiębiorczych jako determinanty konkurencyjności gospodarki.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Zawarte wnioski zostały oparte na przeglądzie dorobku nauki, danych ze źródeł wtórnych, w tym w szczególności Global Competitiveness Index oraz Global Entrepreneurship Monitor, a także poparte wynikami badania ankietowego, przeprowadzonego wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

PROCES WYWODU: Wywód oparto na analizie literatury przedmiotu, ale przede wszystkim na analizie własnych badań ankietowych przeprowadzonych wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (ostateczna próba badawcza obejmowała 101 studentów).

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Relatywnie wysoki odsetek badanych studentów deklaruje chęć założenia w przyszłości własnej działalności gospodarczej. Jednakże dokonana przez nich ocena studiów w zakresie pobudzania przedsiębiorczych postaw i dostarczania specjalistycznej wiedzy ułatwiającej zakładanie własnego biznesu jest dosyć krytyczna. Studenci największą wartość z podjętych studiów dostrzegają w dyplomie uczelni i uważają, że w procesie edukacji akademickiej nie otrzymali wystarczającej wiedzy do rozpoczęcia i prowadzenia działalności biznesowej.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Obecna oferta programowa oraz system kształcenia nie sprzyjają rozwojowi postaw przedsiębiorczych wśród

¹ Artykuł został sfinansowany ze środków przyznanych Wydziałowi Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w ramach dotacji na utrzymanie potencjału badawczego.

studentów. W procesie kształcenia na poziomie uniwersyteckim, a w szczególności na uczelniach ekonomicznych, należy położyć większy nacisk na promocję przedsiębiorczości, a oferowane treści programowe powinny dostarczać wiedzę potrzebną do prowadzenia własnego biznesu.

→ **SŁOWA KLUCZOWE: PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, EDUKACJA
DLA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, EDUKACJA
EKONOMICZNA, KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI**

ABSTRACT

The stimulation of entrepreneurial intentions as determinants of the competitiveness of the Polish economy: preliminary results of research conducted amongst students of the Cracow University of Economics

RESEARCH OBJECTIVE: In the article an attempt is described at the evaluation of the entrepreneurship of students and the role of the university education noticed by them in stimulating enterprising intentions as the determinant of the competitiveness of the economy

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: Applications entered into were based on the review of literature, analyses and reports, among others Global Competitiveness Index and Global Entrepreneurship the Monitor, and results of the survey conducted amongst students of Cracow University of Economics

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The thesis was based on analysis of the literature on the subject, but above all on analysis of a questionnaire survey conducted amongst students

RESEARCH RESULTS: The relatively high percentage of examined students declare a desire for creating their own business activity in the future. However, students notice the considerable value of a university diploma and think that their studies stimulate their entrepreneurship to a limited extent and that they didn't receive the sufficient knowledge to begin and lead the business activity.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS AND RECOMMENDATIONS: At university one should place the strong emphasis on the promotion of entrepreneurship. The offered programme contents should deliver the knowledge needed for running one's own business.

→ **KEYWORDS: ENTREPRENEURSHIP, EDUCATION FOR THE
ENTREPRENEURSHIP, ECONOMIC EDUCATION,
COMPETITIVENESS OF THE ECONOMY**

Wstęp

Ranking Globalnej Konkurencyjności, stworzony na podstawie ocen ekspertów Światowego Forum Ekonomicznego, uplasował w 2015 roku Polskę na 41. miejscu na świecie. Czynnikiem obniżającym polską pozycję konkurencyjną na świecie są, zdaniem ekspertów Forum, m.in. jakość szkolnictwa wyższego oraz poziom innowacyjności polskiej gospodarki. Jednocześnie niepodważalny jest fakt, iż szansą wzrostu konkurencyjności gospodarki i intensyfikacji tempa rozwoju gospodarczego mogą być dobrze wykształcone kadry młodych, kreatywnych i przedsiębiorczych ludzi, niebojących się wyzwań współczesnego zdigitalizowanego świata gospodarki. Tymczasem coraz powszechniej jest zgłaszany zarzut wobec polskiego szkolnictwa wyższego o edukowanie na potrzeby rynku pracy absolwentów przygotowanych jedynie do pracy w korporacjach, natomiast zupełnie nieprzystosowanych do podejmowania przedsiębiorczych inicjatyw celem tworzenia polskiej wartości dodanej w gospodarce światowej. Polskie uczelnie kształcą w coraz większym stopniu przyszłe kadry najemne zagranicznych przedsiębiorstw, w tym głównie firm z sektora obsługi procesów biznesowych (ang. Business Process Outsourcing – BPO), który choć z perspektywy polskiego rynku pracy oraz dochodów polskiego społeczeństwa jest bardzo pożytecznym pracodawcą, wnosi jednocześnie relatywnie niewielki wkład w rozwój polskiej przedsiębiorczości, innowacyjności i konkurencyjności.

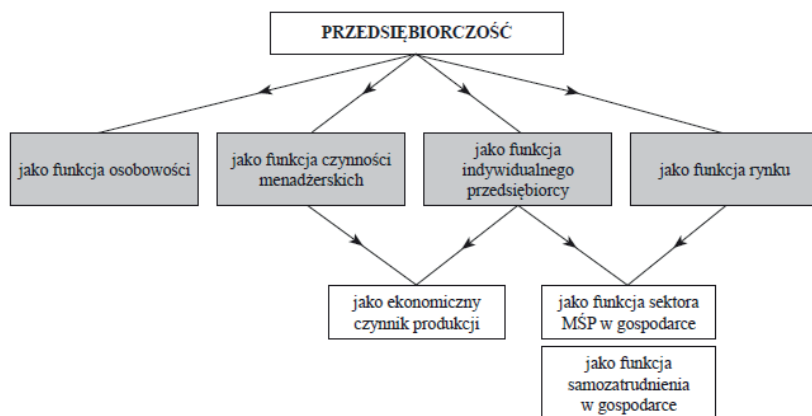
Celem naukowym niniejszego artykułu jest wstępna próba identyfikacji edukacyjnej roli uczelni ekonomicznej w kształtowaniu przedsiębiorczości wśród studentów oraz przekazywania wiedzy i umiejętności, które mogą ich predysponować do zakładania własnych przedsięwzięć gospodarczych. Zawarte w artykule wnioski zostały sporządzone na podstawie studiów dotychczasowego dorobku nauki, opublikowanych danych ze źródeł wtórnych, w tym w szczególności Global Competitiveness Index oraz Raport Global Entrepreneurship Monitor, a także poparte wynikami badania ankietowego, przeprowadzonego wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (ostateczna próba badawcza obejmowała 101 studentów).

Pojęcie przedsiębiorczości w literaturze przedmiotu

Bardzo szeroki sposób rozpatrywania pojęcia przedsiębiorczości w literaturze przedmiotu przedstawia K. Wach (2013, s. 247-248). Autor, odwołując się do przeglądu dotychczasowego dorobku nauki, zauważa, iż

pojęcie przedsiębiorczości jest ujmowane w pracach naukowych w różnorodnych kategoriach i funkcjach, m.in. jako dyscyplina naukowa, a także fenomen społeczny. Jak zauważa Wach (2014), w naukach ekonomicznych rozpatrywane są cztery podstawowe oraz trzy pochodne funkcje przedsiębiorczości, co zostało przedstawione na rysunku 1.

Rysunek 1. Typologia funkcji przedsiębiorczości.

Źródło: K. Wach (2014, s. 26).

Takie wielopłaszczyznowe podejście do zagadnienia przedsiębiorczości implikuje również zróżnicowane ujęcie definicyjne tego pojęcia. W raporcie *Global Entrepreneurship Monitor – Polska 2014* przedsiębiorczość mierzona jest w wąskim ujęciu jako „każda próba tworzenia nowej firmy lub nowego przedsięwzięcia, taka jak samozatrudnienie, nowa organizacja gospodarcza, czy ekspansja istniejącej organizacji, dokonana przez jednostkę, zespół ludzi lub istniejącą organizację”. Komisja Europejska definiuje przedsiębiorczość jako „zdolność danej osoby, dzięki jej kreatywności, innowacyjności oraz skłonności do podejmowania ryzyka, do przekształcania pomysłów w konkretne działania prowadzące do realizacji zamierzonego celu” (Urbaniec, 2014, s. 212). Przedsiębiorczość także bywa określana poprzez miano „zdolności do bycia przedsiębiorczym, czyli posiadania ducha inicjatywy, obrotności, rzutkości i zaradności” (Francik i Targalski, 2009, s. 18).

I. Lichniak podkreśla znaczenie przedsiębiorczości jako kluczowego czynnika poprawy konkurencyjności gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy (Lichniak, 2011). Przedsiębiorczość jest traktowana jako

czwarty czynnik produkcji, dzięki któremu możliwe jest efektywne wykorzystanie trzech pozostałych, czyli kapitału, ziemi i pracy (Sadowska, 2014). W literaturze podkreślana jest bezpośrednia oraz pośrednia zależność pomiędzy przedsiębiorczością a wzrostem gospodarczym (m.in. Wennekens i Thurik, 1999; Dominiak, 2005).

Warto również w tym miejscu wyróżnić pojęcie postawy przedsiębiorczej jako zbioru składającego się z trzech komponentów: poznawczego, zawierającego wiedzę, opinie i poglądy jednostki, emocjonalnego – składającego się z uczuć i upodobań oraz behawioralnego – budowanego poprzez określone zachowania, reakcje jednostki prowadzące do jej aktywności (Turowski, 2001). N. Krueger (1993) definiuje postawę przedsiębiorczą jako skłonność do założenia w przyszłości własnego biznesu (cyt. za: Wach i Wojciechowski, 2016).

Reasumując, przedsiębiorczość społeczeństwa można uznać za jedno z kół zamachowych gospodarki danego kraju, natomiast jak słusznie zauważa K. Wach (2014), edukacja dla przedsiębiorczości stanowi jedno z najważniejszych wyzwań współczesnego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Konkurencyjność gospodarki i jej determinanty

Pojęcie konkurencyjności w literaturze przedmiotu jest bardzo szeroko opisywane, a w ciągu ostatnich dwóch dekad XX wieku liczba przytaczanych definicji konkurencyjności wzrosła około 10-krotnie do ponad 400 (Bieńkowski, cyt. za: Molendowski i Polan, 2015). Konkurencyjność w naukach ekonomicznych analizowana jest na trzech poziomach, tj. makro (gospodarka), mezo (branża, sektor), mikro (przedsiębiorstwo), a definiowanie konkurencyjności zależy właśnie od poziomu jej analizy (Wach, 2015). Ze względu na tematykę podjętych tutaj rozważań niniejszy artykuł będzie dotyczył konkurencyjności gospodarki (konkurencyjność na poziomie makro).

M.E. Porter (1990) przedstawia konkurencyjność powiązaną z produktywnością jako efektem wyjściowym, wskazując jednocześnie te pojęcia jako główne determinanty podnoszenia poziomu życia obywateli oraz wzrostu dochodu narodowego *per capita*. Tymczasem P. Krugman (1994) w swoich pracach podał w wątpliwość sens zastosowania pojęcia konkurencyjności w odniesieniu do gospodarek narodowych w takim stopniu jak w przypadku przedsiębiorstw, wskazując, iż rywalizacja pomiędzy państwami jest inna w swej specyfice niż pomiędzy przedsiębiorstwami, natomiast wzrost poziomu życia mieszkańców jest determinowany

głównie czynnikami wewnętrznymi, a nie rywalizacją na globalnym rynku. Zdaniem Krugmana „obsesja konkurencyjności” może prowadzić do marnotrawienia pieniędzy publicznych w celu wspierania za wszelką cenę eksportu oraz do podejmowania szkodliwych dla efektywności rynku innych działań protekcjonistycznych.

Pojęcie konkurencyjności jest przedmiotem rozważań także wielu polskich autorów. J. Misala (2002, s. 8) określa międzynarodową konkurencyjność gospodarki narodowej jako

zdolność podmiotów gospodarczych działających na terenie danego kraju do osiągnięcia z podziału pracy możliwie największych korzyści gospodarczych, większych niż osiągane przez partnerów, celem zwiększenia rozmiaru dochodu do podziału na terenie własnego kraju i lepszego zaspokojenia potrzeb obywateli.

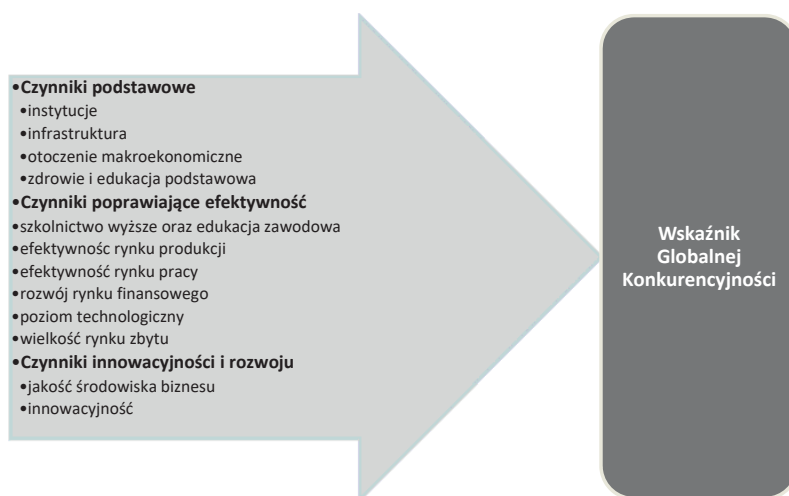
Tymczasem K. Żukowska (1995, s. 1) pojęcie konkurencyjności definiuje poprzez „zdolność przystosowania się gospodarki oraz podmiotów w niej działających do zmieniających się warunków pozwalających utrzymać lub poprawić pozycję rynkową” .

Pojęcie międzynarodowej konkurencyjności pojawia się także w publikacjach międzynarodowych instytucji gospodarczych. OECD definiuje to pojęcie jako zdolność przedsiębiorstw, przemysłów, regionów, krajów i ponadnarodowych ugrupowań do sprostania międzynarodowej konkurencji oraz do zapewnienia wysokiej stopy zwrotu od zastosowanych czynników produkcji, a także relatywnie wysokiego poziomu zatrudnienia (Borowiecki i Siuta-Tokarska, 2015). W raportach Światowego Forum Ekonomicznego międzynarodowa konkurencyjność gospodarki jest natomiast powiązana z pojęciem produktywności i definiowana jako zestaw powiązanych z sobą polityk, instytucji i czynników determinujących poziom produktywności danego kraju (Bombińska, 2013).

W wielu raportach instytucji międzynarodowych oraz firm konsultingowych dokonywana jest próba oceny konkurencyjności poszczególnych gospodarek narodowych. Chociaż tworzone w ten sposób raporty czy rankingi porównujące poziom konkurencyjności poszczególnych państw są często krytykowane za dość uproszczone podejście metodologiczne, nieuwzględniające np. specyfiki gospodarki danego państwa, to mogą być traktowane zarówno przez badaczy naukowych tego zjawiska, jak i przez przedsiębiorców i inwestorów jako pewien wyznacznik stanu gospodarki danego państwa. Jednym z najbardziej popularnych mierników, dosyć kompleksowo badającym to zjawisko, jest przyjęty przez Światowe Forum Ekonomiczne wskaźnik światowej konkurencyjności gospodarki (ang. Global Competitiveness Index – GCI). Stanowi on średnią

ważoną ocen przyznanych poszczególnym gospodarkom w dwunastu kategoriach (rys. 2):

Rysunek 2. Kryteria oceny tworzące Wskaźnik Globalnej Konkurencyjności (GCI).

Źródło: Schwab, 2010, s. 4-9.

Za jeden z czynników wpływających na efektywność gospodarczą eksperci Światowego Forum Ekonomicznego uznali szkolnictwo wyższe i zawodowe. Także w pracach wielu naukowców jakość edukacji i wykształcenia jest powszechnie wskazywana jako determinanta międzynarodowej konkurencyjności kraju. S. Upława (1996) wśród wewnętrznych czynników sukcesu na polu międzynarodowej konkurencyjności gospodarki wymienia stan rozwoju nauki i techniki, a także poziom wykształcenia oraz umiejętności i kompetencje zawodowe obywateli.

Szkolnictwo wyższe jako determinanta pozycji Polski w rankingu globalnej konkurencyjności

Polska w rankingu GCI 2015-2016 zajęła 41. miejsce, ze średnią punktów 4,49 (na maksymalnie 7 możliwych). Charakterystycznym i pozornie zaskakującym może być jednak fakt, iż pomimo relatywnie dobrej łącznej oceny szkolnictwa wyższego oraz edukacji zawodowej w Polsce (5,1 pkt,

co sklasyfikowało Polskę na 31. miejscu na świecie), najniższą ocenę spośród wszystkich rozpatrywanych kryteriów otrzymał poziom innowacyjności w naszym kraju (zaledwie 3,3 pkt, 64. miejsce na świecie). Celem bardziej precyzyjnej i rzetelnej oceny poziomu szkolnictwa wyższego w Polsce przytoczyć należy cząstkowe oceny poszczególnych kryteriów uwzględnianych w tym punkcie, co przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Ocena Polski, jakościowe składniki kryterium „szkolnictwo wyższe i edukacja zawodowa”, w Globalnym Wskaźniku Konkurencyjności 2015-2016

Kryterium oceny	Ocena punktowa (w skali 1-7)	Miejsce Polski w rankingu (wśród 140 krajów)
Jakość edukacji ogółem	4,2	56
w tym: jakość systemu edukacji	3,6	73
jakość edukacji w dziedzinie matematyczno-naukowej	4,4	51
jakość szkół zarządzania	4,1	75
dostęp do Internetu w szkołach	4,8	46

Źródło: Schwab, 2015, s. 299.

Jak wynika wyraźnie z tabeli 1, ocena jakościowych aspektów edukacji na poziomie szkolnictwa wyższego i zawodowego w Polsce, dokonana przez ekspertów Światowego Forum Ekonomicznego, jest jednak dosyć krytyczna. Nasz kraj w tym kryterium uzyskał średnią ocen na poziomie 4,2 pkt na 7 możliwych i został sklasyfikowany na 56. miejscu na świecie, ustępując pod tym względem w Europie m.in. Łotwie, Albanii, Czechom, Ukrainie, Czarnogórze. Szczególnie nisko została oceniona jakość systemu edukacyjnego w Polsce (3,6 pkt, 73. miejsce w rankingu) oraz szkół zarządzania (4,1 pkt, 75. miejsce).

Pamiętając o subiektywizmie i metodologicznych trudnościach dokonywania tego typu zestawień, bezsporny jest fakt odległej pozycji naszego kraju w porównaniu do światowej czołówki. Tymczasem zestawienie czołówki krajów w rankingu GCI wyraźnie pokazuje znaczenie jakości edukacji jako jednej z istotniejszych determinant ich konkurencyjności (tabela 2).

Tabela 2
Ocena jakości edukacji wyższej i zawodowej czołowych krajów w rankingu Globalnej Konkurencyjności 2015-2016

Kraj	Miejsce w rankingu GCI				
	Jakość edukacji ogółem	Jakość systemu edukacyjnego	Jakość edukacji w dziedzinie matem.-naukowej	Jakość szkół zarządzania	Dostęp do Internetu w szkołach
1. Szwajcaria	2	1	4	1	16
2. Singapur	1	3	1	4	2
3. USA	18	18	44	9	17
4. Niemcy	20	10	16	25	39
5. Niderlandy	6	8	7	8	5
6. Japonia	31	27	9	51	37
7. Hong Kong	9	20	8	10	10
8. Finlandia	3	4	2	13	12

Źródło: Schwab, 2015, s. 299.

Spośród krajów zajmujących czołowe osiem miejsc w rankingu GCI, każdy z nich równocześnie zajął miejsce w pierwszej dziesiątce zestawienia pod względem przynajmniej jednego z kryteriów wpływających na ogólną ocenę jakości edukacji na poziomie wyższym i zawodowym w tych państwach. W największym stopniu edukacja stanowi, według ekspertów Światowego Forum Ekonomicznego, jedno ze źródeł przewagi konkurencyjnej gospodarek: Singapuru, Szwajcarii, Finlandii oraz Niderlandów. Należy zauważyć, iż wymienione kraje są raczej niewielkie, uwzględniając liczbę ludności, nie mają także porównywalnego pod względem wielkości choćby z USA, Niemcami czy Japonią przemysłu, a swoją pozycję w handlu światowym budują przede wszystkim, opierając się na innowacyjności, co w dużym stopniu może być także drogowskazem dla polityki edukacyjnej w Polsce.

4. Wyniki badań przedsiębiorczości Polaków zawarte w raporcie Global Entrepreneurship Monitor

Według wyników badań nad przedsiębiorczością zawartych w raporcie *Global Entrepreneurship Monitor – Polska 2014* (GEM), ponad 63%

Polaków postrzega przedsiębiorczość jako atrakcyjną ścieżkę kariery, co klasyfikuje nasz kraj na 5. miejscu w Unii Europejskiej. Autorzy raportu wynik ten wiążą z przekonaniem polskiego społeczeństwa o wysokich dochodach przedsiębiorców w zestawieniu z relatywnie niskimi zarobkami osiąganymi z pracy najemnej. Jednocześnie tylko 56% ankietowanych Polaków wiąże prowadzenie działalności gospodarczej z wysokim statusem społecznym, co stanowi jeden z najsłabszych wyników w UE – o ponad 10 punktów procentowych niższy od średniej unijnej. Autorzy raportu zwracają uwagę także na notowany w latach 2011-2014 spadek wartości obu wymienionych wskaźników.

Postawy przedsiębiorcze w raporcie GEM są mierzone za pomocą czterech wskaźników:

- intencji przedsiębiorczych – czyli deklarowanej chęci założenia własnego biznesu;
- rozpoznawania szansy biznesowej – mierzonej odsetkiem osób twierdzących, że w ich otoczeniu panują dobre warunki do rozpoczęcia działalności w przeciągu najbliższego półrocza;
- samooceny zdolności przedsiębiorczych – mierzonej odsetkiem osób uważających, iż posiadają właściwą wiedzę i umiejętności do prowadzenia własnej działalności gospodarczej;
- oraz strachu przed niepowodzeniem – na podstawie osób deklarujących obawę przed poniesieniem klęski biznesowej.

Kształtowanie się wymienionych powyżej wskaźników w przypadku Polski, w zestawieniu z innymi krajami Unii Europejskiej, przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Wskaźniki przedsiębiorczości według GEM w Polsce na tle krajów UE w 2014 roku

Kraj	Intencje przedsiębiorcze	Rozpoznawanie szansy	Samoocena zdolności przedsiębiorczych	Strach przed niepowodzeniem
Lider rankingu i proc. wskazań	Rumunia (31,7)	Norwegia (63,4)	Słowacja (54,4)	Wielka Brytania (37,7)
Średnia dla UE (w proc.)	12,1	34,8	42,3	40,7
Proc. wskazań w przypadku Polski	15,6	31,3	54,3	58,5

Źródło: Tarnawa, Węclawska, Nieć i Zbierowski, 2015, s. 16-17.

Jak zaprezentowano w tabeli 3, Polacy dość ochoczo deklarują chęć prowadzenia działalności gospodarczej. Ponad 15% ankietowanych nieprowadzących dotychczas działalności gospodarczej przyznaje, iż ma taki zamiar w ciągu najbliższych trzech lat. Jest to relatywnie wysoki wynik w Unii Europejskiej (średnia unijna wynosi niewiele ponad 12%). Bardziej sceptycznie Polacy oceniają warunki do prowadzenia działalności gospodarczej, panujące wokół nich. Tylko niespełna co trzeci ankietowany dostrzega w nich sprzyjającą sytuację do rozpoczęcia własnego biznesu (średnia dla UE wynosi blisko 35%). Charakterystyczne dla Polaków jest jednocześnie zaufanie co do własnych umiejętności biznesowych oraz strach przed ewentualnym niepowodzeniem. Obydwa te wskaźniki wynoszą w przypadku Polski powyżej 50%, co stanowi swoisty ewenement pośród krajów UE i znacząco przekracza średnie wskazania tych wartości dla krajów Unii.

Nauczanie przedsiębiorczości w oczach studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie – wyniki badań własnych

Chociaż nauczanie przedsiębiorczości zostało wprowadzone do kanonu edukacji już na poziomach poprzedzających szkolnictwo wyższe, to zdaniem autora niniejszego artykułu jednym z celów edukacyjnych szkoły wyższej powinno być rozwijanie przedsiębiorczych postaw wśród studentów oraz dostarczanie im fachowej wiedzy umożliwiającej konwersję wspomnianych postaw i zainteresowań w działalność biznesową. Bezsporny jest fakt, iż kreacji i stymulacji przedsiębiorczości człowieka nie należy traktować jako zadania jedno- bądź kilkietapowego, lecz jako ciągły, niekończący się proces, odbywający się na wszystkich poszczególnych etapach życia jednostki (Targalski, Kosala i Pichur, 2007).

Z racji zatrudnienia w Katedrze Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie autor postanowił przeprowadzić badania dotyczące postrzegania przedsiębiorczości przez studentów tej uczelni, studiujących na kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze, nad którym to kierunkiem katedra sprawuje merytoryczną opiekę. Kierunek ten jednocześnie bez wątpienia jest predysponowany pod względem celów edukacyjnych do kształcenia przedsiębiorczych, młodych ludzi podejmujących wyzwania biznesowe na rynku międzynarodowym. Jednocześnie omawiane badanie należy traktować jako mające charakter pilotażowy i stanowiące wstęp do dalszych pogłębionych analiz dotyczących zjawiska przedsiębiorczości wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego.

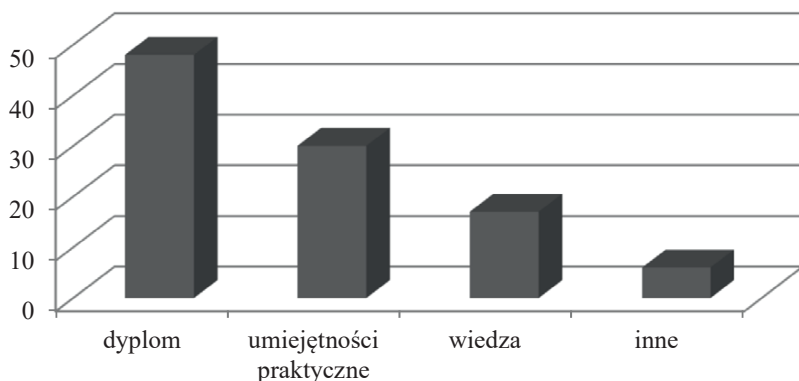
Celem autora było określenie stopnia przedsiębiorczości studentów, ich potencjalnych aspiracji do prowadzenia własnego biznesu, a także ich oczekiwań i opinii co do roli uczelni i procesu kształcenia w tej sferze².

Badania ankietowe zostały przeprowadzone na próbie 101 respondentów, którzy kształcą się w systemie stacjonarnym na ostatnim roku obu poziomów edukacji uniwersyteckiej. W próbie badawczej uczestniczyło 52 studentów III roku studiów licencjackich i 49 studentów II roku studiów uzupełniających magisterskich.

Ponieważ wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie dominują kobiety, również ten trend znalazł odzwierciedlenie w próbie badawczej, w której stanowiły one blisko 72% respondentów. Rozpatrując miejsce zamieszkania przed podjęciem studiów, w badanej próbie największą grupę stanowili studenci pochodzący z Małopolski – 47% (w tym 23% z Krakowa). Należy jednak także zauważyć obecność obco-krajowców (6%), w zdecydowanej większości pochodzących z Ukrainy.

Wśród zadanych ankietowanym zagadnień sformułowano pytanie o najważniejszą dla nich osobiście wartość ukończenia w przyszłości studiów. Blisko połowa badanych jako odpowiedź wskazała dyplom uczelni, 30% nabyte umiejętności praktyczne, a tylko 17% wiedzę (wykres 1). Dla 6% najcenniejszą wartość odbywanych studiów stanowią inne czynniki (np. zawarte znajomości czy szeroko rozumiane uczestniczenie w życiu studenckim).

Wykres 1. Najważniejsza wartość studiów według badanej grupy studentów

Źródło: opracowanie własne.

² Zjawisko postaw przedsiębiorczych młodzieży było przedmiotem badań także wielu innych autorów (m.in. Wach i Wojciechowski, 2016; Rachwał, Kurek i Boguś, 2016; Targalski, Kosała i Pichur, 2007).

Tabela 4 prezentuje rozkład wyników w poszczególnych rocznikach studiów. Dyplom uczelni jest szczególnie pożądaną wartością przez studentów III roku. Jako najważniejszą wartość studiów wskazało go 27 z 52 ankietowanych studentów tego rocznika. Jednocześnie tylko 6 studentów III roku wskazało jako tę wartość wiedzę (wobec 11 wskazań wśród badanych studentów V roku).

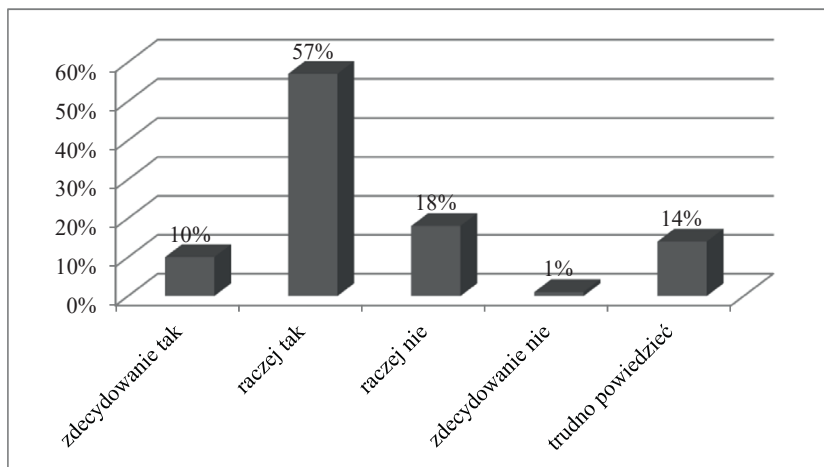
Tabela 4
Rozkład licznosci wskazań najważniejszej wartości studiów

Rok studiów	Dyplom	Wiedza	Umiejętności praktyczne	Inne
III	27	6	16	3
V	21	11	14	3
Ogółem	48	17	30	6

Źródło: opracowanie własne.

Jak zostało przedstawione na wykresie 2, wśród badanych osób dominuje umiarkowane zadowolenie z dotychczasowego przebiegu podjętych studiów. Ogółem deklaruje je dwie trzecie ankietowanych (choć tylko co dziesiąty badany zaznaczył, iż jest zadowolony ze studiów w sposób zdecydowany). 18% respondentów odpowiedziało, iż są raczej niezadowoleni ze studiów, a 14% nie potrafiło jednoznacznie określić swojego zdania. Nie stwierdzono zauważalnej różnicy w uzyskanych odpowiedziach w zależności od rocznika, poszczególne rozkłady odpowiedzi w obu badanych rocznikach był zbliżony do siebie.

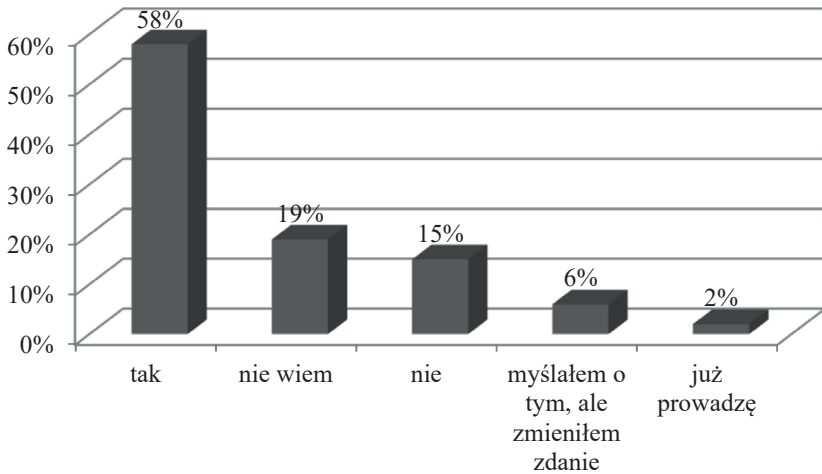
Wykres 2. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy jesteś zadowolony/-a ze studiów?”.

Źródło: opracowanie własne.

Celem określenia stopnia przedsiębiorczości wśród badanej próby studentów zadano ankietowanym pytanie, czy chcieliby kiedykolwiek prowadzić własną działalność gospodarczą (wykres 3). 58% z nich udzieliło pozytywnej odpowiedzi, a 2% zadeklarowało, iż taką działalność już prowadzi. 6% badanych przyznało, iż kiedyś o tym myślało, ale jednak zmieniło zdanie, natomiast 15% stwierdziło, iż to kategorycznie nie dla nich. Blisko co piąty ankietowany udzielił odpowiedzi „nie wiem”. Choć nie analizowano bardziej szczegółowo stopnia zaawansowania tych planów biznesowych, należy odnotować relatywnie wysoki odsetek deklaracji o chęci prowadzenia w przyszłości własnego biznesu. Także w tym przypadku rozkład odpowiedzi na poszczególnych badanych rocznikach okazał się prawie identyczny, zatem na tej podstawie nie można sformułować tezy o zróżnicowanym stopniu przedsiębiorczości wśród studentów w zależności od roku studiów.

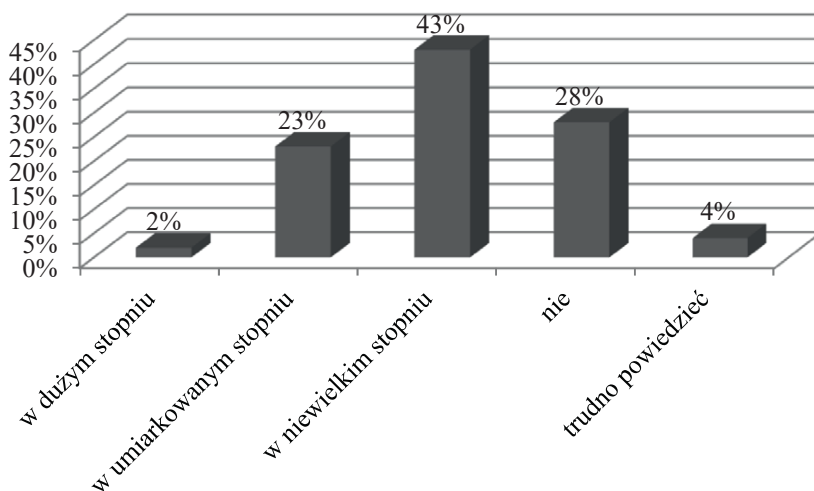
Wykres 3. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy chciałbyś prowadzić w przyszłości własny biznes?”.

Źródło: opracowanie własne.

Oczywiście deklaratywna chęć prowadzenia własnego biznesu w wielu przypadkach nie znajduje rozwinięcia w postaci uruchomienia takiej działalności, wobec czego jednym z głównych zadań uczelni ukierunkowanej na pobudzanie przedsiębiorczości powinno być dostarczanie wiedzy i umiejętności przydatnych w procesie rejestracji i prowadzenia działalności gospodarczej. Dlatego za niepokojący sygnał należy uznać fakt, iż tylko 2% badanych studentów uważa, że na obecnym etapie posiada w dużym stopniu wiedzę na temat procedury założenia działalności gospodarczej, przy czym należy dodać, iż są to osoby, które zadeklarowały, iż taką działalność już prowadzą (wykres 4). 23% ankietowanych stwierdziło, iż posiadają wiedzę na ten temat w umiarkowanym stopniu, natomiast aż 43% przyznało, iż ich wiedza w tym zakresie jest niewielka. Ponad co czwarty badany student stwierdził kategorycznie, iż nie posiada wiedzy, jak założyć własny biznes.

Wykres 4. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy posiadasz wiedzę jak założyć własny biznes?”.

Źródło: opracowanie własne.

Deklarowany stopień posiadanej wiedzy na ten temat już jest nieco odmienny w obu badanych rocznikach (tab. 5). Studenci V roku częściej deklarowali większy stopień posiadanej wiedzy od młodszego rocznika.

Tabela 5
Rozkład licznosci odpowiedzi na pytanie: „Czy posiadasz wiedzę jak założyć własny biznes?”

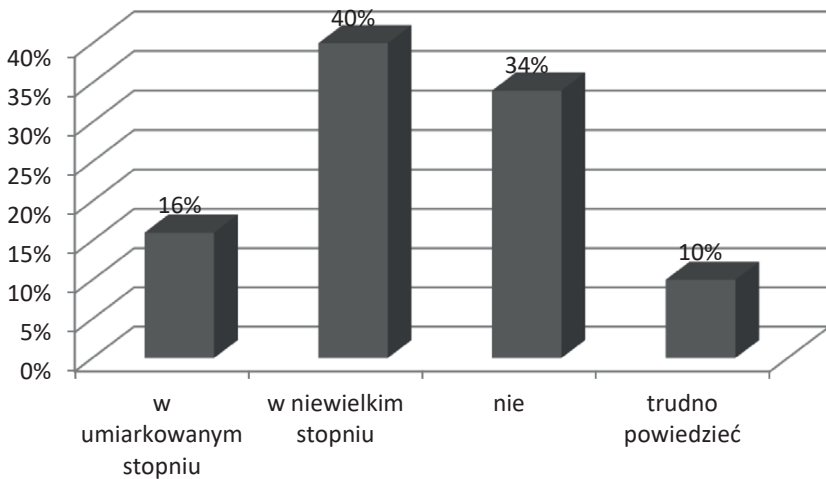
Rok studiów	W dużym stopniu	W umiarkowanym stopniu	W niewielkim stopniu	Nie	Trudno powiedzieć
III	1	9	26	12	4
V	1	14	18	16	0
Ogółem	2	23	44	28	4

Źródło: opracowanie własne.

Badani studenci kierunku MSG dosyć krytycznie oceniają studia pod kątem funkcji kształcenia w zakresie przygotowania do prowadzenia działalności gospodarczej. Jak prezentuje wykres 5, aż 34% ankietowanych uważa, że dotychczasowa wiedza i umiejętności przekazywane w procesie edukacji uniwersyteckiej nie przygotowały ich do prowadzenia

własnego biznesu, a 40% stwierdza, iż przygotowanie to zostało zrealizowane jedynie w niewielkim stopniu. Żaden ankietowany nie uznał, iż podjęte studia przygotowały go w wystarczającym stopniu do podjęcia i prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Porównując uzyskane wyniki wśród poszczególnych badanych roczników, nie stwierdzono zauważalnych różnic w dokonanej ocenie.

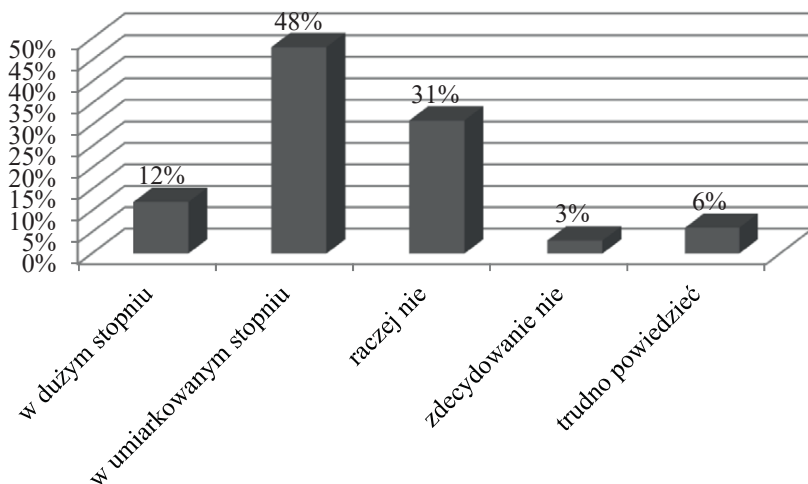
Wykres 5. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy podjęte studia przygotowały Cię do prowadzenia własnej działalności gospodarczej?”.

Źródło: opracowanie własne.

Badanej próbie studentów zostało zadane także pytanie, czy odbywane przez nich studia pobudziły ich ogólną przedsiębiorczość (wykres 6). W tym przypadku taki pozytywny wpływ edukacji tylko 12% ankietowanych określiło jako duży, a blisko połowa jako umiarkowany. Co trzeci badany student nie zauważył jakiegokolwiek wpływu studiów na pobudzenie własnej przedsiębiorczości, a 6% nie miało swego zdania w tym temacie. Również w tym przypadku rozkład uzyskiwanych odpowiedzi wśród badanych roczników był dosyć podobny, nie wskazując na istotne różnice w ocenie podjętych studiów.

Wykres 6. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy podjęte studia pobudziły Twoją przedsiębiorczość?”.

Źródło: opracowanie własne.

Reasumując, jak wynika z przeprowadzonych badań, znaczny odsetek studentów chciałby w przyszłości podjąć własną działalność gospodarczą. Jednakże choć w większości deklarują oni zadowolenie z odbywanych studiów, to dosyć krytycznie je oceniają pod względem funkcji przygotowującej do wspomnianego prowadzenia biznesu. Powszechne jest także postrzeganie dyplomu, a nie uzyskanej w procesie edukacji wiedzy czy umiejętności jako najważniejszej wartości odbywanych studiów. Popularną opinią wśród studentów, uzyskaną poprzez przeprowadzone już poza oficjalnym badaniem wywiady grupowe, jest przekonanie o zaburzonej relacji pomiędzy nauczaną teorią a zagadnieniami praktycznymi, na niekorzyść tych drugich. Badani studenci uważają także, że studia raczej w umiarkowanym stopniu pobudzają ich przedsiębiorczość i nie dostarczają wystarczającej wiedzy do prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Takie spojrzenie mogłoby być zrozumiałe i akceptowalne na kierunkach humanistycznych, a nie wśród studentów uczelni ekonomicznej, co niewątpliwie powinno stanowić materiał do przemyśleń dla władz uczelni i grona pedagogicznego.

Podsumowanie i wnioski

Uzyskane wyniki są w zakresie deklaracji przedsiębiorczych postaw zbliżone do wniosków z badań innych autorów (m.in. Targalski, Kosała i Pichur, 2007). Jednakże dosyć krytyczna ocena studiów jako stymulatora „ducha przedsiębiorczości” oraz kuźni wiedzy pozwalającej na zmniejszenie się obaw związanych z ewentualnym niepowodzeniem własnych przedsięwzięć biznesowych może stanowić dość niepokojący sygnał dla osób dostrzegających znaczenie edukacji dla przedsiębiorczości.

Bez wątplenia położenie wyraźnego nacisku na przedsiębiorczość młodych ludzi oraz ich edukacja w zakresie wszelkich aspektów prowadzenia własnej działalności gospodarczej powinny być bezwzględnym priorytetem w programach studiów każdej uczelni o charakterze ekonomicznym, niezależnie od kierunku studiów. Poprawa tej sytuacji wydaje się jednak niemożliwa bez wielu zmian zarówno na poziomie projektowania programów studiów, jak i poszczególnych indywidualnych zajęć dydaktycznych. Nie sprzyja jej także obserwowana na Uniwersytecie Ekonomicznym tendencja do ograniczania liczby godzin przedmiotów (w tym przede wszystkim ćwiczeń), idąca w parze ze zwiększaniem liczebności grup studentów, co efektywną pracę z indywidualnym studentem czyni wręcz niemożliwą. A przecież w dobie „racjonalizacji wydatków budżetowych” należy pamiętać, iż każda złotówka wydana na edukację stanowi, a przynajmniej stanowić powinna, nie tylko koszt, ale przede wszystkim inwestycję, z której dochody długookresowe przewyższą poniesione nakłady. Nie uda się jednak tego w pełni osiągnąć, kształcąc przyszłych ekonomistów głównie na potrzeby korporacji zajmujących się obsługą biznesu.

Autor jest świadomy, iż relatywnie niewielka próba badawcza uniemożliwia dokonanie pogłębionych analiz opartych na metodach wnioskowania statystycznego czy ekonometrycznego. Należy jednak podkreślić, iż przytoczone wyniki badań miały poza celem naukowym istotny cel edukacyjny poprzez poznanie oczekiwań i uwag studentów w zakresie roli edukacji uniwersyteckiej, co w dalszej konsekwencji stanie się ważnym głosem w dyskusji na temat oferowanych na kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze treści programowych.

Jednocześnie, zdaniem autora, wnioski z przeprowadzonych badań, szczególnie w konfrontacji z wieloma pokrewnymi pod względem tematyki badaniami, przeprowadzanymi w innych jednostkach szkolnictwa wyższego, powinny być traktowane uniwersalnie, stanowiąc przyczynek do szerszych analiz na temat jakości kształcenia wyższego oraz jego wpływu na wzrost konkurencyjności gospodarki Polski na arenie międzynarodowej.

BIBLIOGRAFIA

- Bieńkowski, W. (2000). Konkurencyjność gospodarki polskiej w przededniu wejścia do Unii Europejskiej: Czy rząd może być bardziej aktywny? W: E. Lato-szek (red.), *Unia Europejska wobec procesów integracyjnych. Wyzwania dla Polski*. Warszawa: WSHiFM.
- Bombińska, E. (2013). Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Polski na tle krajów Grupy Wyszehradzkiej. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 756; *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 57.
- Borowiecki, R. i Siuta-Tokarska, B. (2015). Konkurencyjność przedsiębiorstw i konkurencyjność gospodarki Polski – zarys problemu. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 41 (1).
- Dominiak, P. (2005). *Sektor MSP w współczesnej gospodarce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Francik, A. i Targalski, J. (2009). *Przedsiębiorczość i zarządzanie firmą. Teoria i praktyka*. Warszawa: C.H. Beck
- Krugman, P. (1994). Competitiveness: A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs*, vol. 7.
- Lichniak, I. (2011). *Determinanty rozwoju przedsiębiorczości w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo SGH.
- Misala, J. (2002). Mierniki konkurencyjności gospodarki; aspekty teoretyczne i wnioski dla Polski. *Zeszyty Naukowe Kolegium Gospodarki Światowej*, 12.
- Misala, J. (2007). *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna i międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej. Podstawy teoretyczne*. Radom: Politechnika Radomska.
- Molendowski, E. i Polan, W. (2015). Handel wewnątrzgałęziowy – miernikiem międzynarodowej pozycji konkurencyjnej kraju. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, 41.
- Nowak, H. (2016). The Role of the Polish Higher Education System in the Development of Entrepreneurship. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 4(4), 43-59.
- Porter, M.E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. *Harvard Business Review*. Rachwał, T., Kurek, S. i Boguś, M. (2016). Entrepreneurship Education at Secondary Level in Transition Economies: A Case of Poland. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 4(1), 61-81.
- Sadowska, M. (2014). Przedsiębiorczość a wzrost gospodarczy. *Prace Naukowe Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości*.
- Schwab, K. (2010). *The Global Competitiveness Report 2015-2016*. Geneva: World Economic Forum.
- Schwab, K. (2015). *The Global Competitiveness Report 2015-2016*. Geneva: World Economic Forum.
- Targalski, J., Kosała, M. i Pichur, A. (2007). Postawy przedsiębiorcze wśród studentów kierunku ekonomia Akademii Ekonomicznej w Krakowie. W: M. Dąbrowski, B. Majewski i P. Wachowiak (red.), *Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna*. Warszawa, 90-99.
- Tarnawa, A., Węclawska D., Nieć M. i Zbierowski P. (2015). *Global Entrepreneurship Monitor – Polska 2014*. Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

- Turowski, J. (2001). *Socjologia. Małe struktury społeczne*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Uplawa, S. (1996). *Transformacja a międzynarodowa konkurencyjność polskiej*. Warszawa: Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych.
- Urbaniec, M. (2014). Współczesne wyzwania edukacji na rzecz przedsiębiorczości w szkolnictwie wyższym. *Horyzonty Wychowania*, 26, 209-230.
- Wach, K. (2007). Kształtowanie postaw przedsiębiorczych w programach nauczania. Stan obecny i proponowane kierunki zmian. W: M. Dąbrowski, B. Majewski i P. Wachowiak (red.), *Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna*. Warszawa, 90-99.
- Wach, K. (2013). Edukacja na rzecz przedsiębiorczości wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjno-gospodarczych. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 9, 246-257.
- Wach, K. (2014). Edukacja dla przedsiębiorczości: pomiędzy przedsiębiorczą pedagogiką a edukacją ekonomiczną i biznesową. *Horyzonty Wychowania*, 28, 11-27.
- Wach, K. i Wojciechowski, L. (2016). Entrepreneurial Intentions of Students in Poland in the View of Ajzen's Theory of Planned Behaviour. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 4(1), 83-94.
- Wach, K. (2015). Modelowanie międzynarodowej konkurencyjności przedsiębiorstwa w naukach ekonomicznych (rozdział 1). W: K. Zieliński (red.), *Problemy wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw*. Warszawa: PWN.
- Żukrowska, K. (1995). Umiejętności międzynarodowe produkcji a konkurencyjność. W: M. Lubiński i T. Smuga (red.), *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki Polski – uwarunkowania i perspektywy*. Warszawa: Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych.